

Ніна Федорова,
м. Київ

УДК 37.091.212/3

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В статті раскрыто використання сучасних педагогічних технологій з метою особистого розвитку одареного старшокласника, який буде в майбутньому сприяти розвитку свого державства. Показано основні складові цих технологій. Акцентовано на педагогічній творчості головного фігуранта навчально-виховного процесу в середній освіті – вчителя. На сучасному етапі навчання він стає не носієм знань, а помічником отримувача цих знань. Особливу увагу в статті приділено формам оцінювання знань учнів. Автор надає зразок конкурентоспроможного одареного випускника середньої освіти.

Ключевые слова: *технологии, личностное развитие, старшеклассники, одаренность.*

In this article the author reveals the application of modern pedagogical technologies for the personal development of gifted senior secondary school pupils who will strengthen their state in future. The principal components of these technologies are shown. The attention of reader is focused on the pedagogical creativity of teacher who is the main participant of educational process at the secondary level. At the modern stage he is not a carrier of knowledge but an assistant for person who is getting this knowledge. The special attention is concentrated on the forms for assessment of pupils' knowledge. The author provides the sample of competitive gifted graduate of secondary education.

Key words: *technologies, personal development, senior secondary school pupils, giftedness.*

Якого випускника середньої освіти ми хочемо сьогодні бачити? Відповідь на це питання нам дає життя. У ХХІ ст. людство увійшло в епоху становлення глобального світу, де повинні розширюватися зв'язки та взаємозалежність особистості, держав, націй. У цей період інтенсивно формується планетарний інформаційний простір, трансконтинентальний ринок капіталів, товарів, робочої сили, активізується техногенний вплив на природне середовище, ускладнюються етнічні та міжконфесійні зв'язки і відносини [8]

На початку ХХІ ст. прогрес створення та накопичення нових знань сприяв формуванню якісно нового знання, що стало самостійною продуктивною силою.

Для того, щоб виконати запит суспільства необхідно під час навчання старшокласників у ЗНЗ застосовувати інноваційні педагогічні технології, що забезпечують становлення особистості старшокласника і спрямовують його на обрання успішної професійної діяльності, комфорт і благополуччя сімейного життя. Головними складниками реалізації запиту суспільства є різні підходи до створення відповідних умов, серед яких:

- 1) діяльність навчальних закладів, що має відповідати потребам суспільства, держави;
- 2) відповідність психологічним, біологічним, соціальним потребам старшокласників;
- 3) використання інноваційних технологій для реалізації навчально-виховної діяльності.

Щодо умов для становлення особистості старшокласника актуальним було і є сьогодні застосування диференціації навчання. Внутрішня диференціація унеможливує негативні моменти зовнішньої диференціації. Це засновано на таких положеннях:

а) *демократизація освітнього процесу.* Не беручи участі в педагогічному процесі у старшокласників знижується мотивація до набуття знань. Для підвищення мотивації до навчання необхідно передати їм ті функції, які вони спроможні виконати (необхідно делегувати частину відповідальності старшокласникам);

б) *гуманізація педагогічного процесу*. Гуманізація – це застосування психолого-педагогічних технологій, за яких старшокласник і вчитель розпочинають гуманістичні відносини (співробітництво з іншими особистостями). Визначальну позитивну роль відіграє «Я-концепція», а також «законослухняність» старшокласника. Гуманізація передбачає розвиток гуманістичних якостей не лише старшокласника, а й вчителя;

в) *розвиток соціальної компетентності старшокласників*. Навчально-виховний процес повинен формувати у старшокласника знання, вміння та навички соціальної взаємодії з оточуючими. Психолого-педагогічне забезпечення має реалізовуватися на теоретичному та практичному рівнях;

г) *створення умов для розвитку навчально-виховного процесу* (керівні структури навчального закладу);

д) *визначення психологічного матеріалу*, за яким здійснюють діяльність навчально-виховного процесу;

е) *теорія діяльності*, завдяки якій увагу акцентують на свідомому навчанні;

ж) *системний та особистісний підходи*.

Розвиток та виховання старшокласників залежить від:

- оптимального психічного напруження;
- обраної технології контролю за знаннями і вміннями;
- вольової сфери старшокласника та «Я-концепції»;
- оптимального педагогічного стану, що визначають характером розв'язаних задач старшокласниками і вчителем.

Таким чином, досягнення поставлених цілей навчання, розвитку і виховання буде успішним, якщо будуть існувати суб'єкт-суб'єктні відносини з певним набором педагогічних інноваційних технологій.

Поняття «технологія» історично виникло на основі технічного прогресу. Технологія (*techne* – мистецтво, ремесло, наука, *logos* – поняття, вчення) – це комплекс знань про способи оброблення матеріалів. Технологія охоплює мистецтво володіння процесом, за результатом чого відбувається процес персоналізації. Технологія в процесуальному розумінні відповідає на питання: «Як зробити (з чого і якими засобами)?»

Поняття «педагогічна технологія» вперше було згадано у працях із педалогії (І. Павлов, В. Бехтерев, А. Ухтомський, С. Шацький) у 1920-х роках. Наприкінці 70-х – початку 80-х рр. ХХ ст. внаслідок розвитку техніки, а потім комп'ютеризації навчання за кордоном поняття «технологія навчання» та «педагогічна технологія» частіше почали усвідомлювати як систему засобів, методів організації та управління навчально-виховним процесом [4].

Допоки не створено технологію панівною є індивідуальна майстерність. Однак рано чи пізно вона поступається місцем «колективній майстерності», концентрованим виразом якої є технологія. Порівняємо майстерність з технологією (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Порівняння майстерності та технології

№	Індивідуальна майстерність	№	Загальна технологія
1	Процес виконується робітником від початку до кінця	1	Процес розчленовується на частини, кожний робітник виконує частину діяльності
2	Необхідно знання системи, а також тонкощів здійснення процесу	2	Необхідно знання тієї частини процесу, яку виконує робітник
3	Необхідно виконувати самому	3	Впроваджуються «готові» доробки, які звільняють від необхідності виконувати самому
4	Процес довготривалий	4	Процес набагато прискорюється
5	Продукція якісна	5	Продукція не менше якісна
6	В основі інтуїція, відчуття, досвід	6	В основі наукові розрахунки та знання
7	Продукція лімітується можливостями виробника	7	Продукція не лімітується можливостями окремих виробників, можливе масове виробництво

Отже, педагогічна технологія – це системний метод створення, використання та визначення процесу навчання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів, їх взаємодії, що визначає головним заданням оптимізацію форм освіти. Це спосіб організації, напрям думок про матеріали, людей, заклади, моделі та системи типу «людина – машина», перевірка економічних можливостей проблеми (ЮНЕСКО).

Принципи педагогічних технологій

Педагогічний принцип – це вихідне положення, яким керуються під час побудови та застосування педагогічних технологій. Вони є різними, однак розглянемо більш детально головні з них.

1. *Принцип виховного навчання.* Цілями будь-якої педагогічної технології мають бути особистісні характеристики відносно стійкості, постійності та комунікації, тобто психічним матеріалом є відношення. Виокремлюють три групи відношень: 1) законослухняність; 2) співробітництво; 3) «Я-концепція» [2].

2. *Принцип розвивального навчання.* Під час конструювання педагогічних технологій навчального процесу після виховних аспектів бажано проектувати та реалізовувати розвивальні. В учнів потрібно розвивати інтелектуальну, емоційну, вольову, мотиваційну сфери, а також забезпечити гармонійний розвиток емоційної та інтелектуальної сфер.

3. *Принцип творення успіху в навчанні, вихованні і розвитку.* Необхідно згадати слова У. Глассера про те, що «...людина ніколи не буде успішною в житті, якщо одного разу вона не пізнає успіху в будь-якому важливому для неї питанні. Досить одного успіху, щоб несприятливі фактори бути нейтралізованими». Створення ситуації успіху стимулює особистість досягати більших результатів. Учителі мають надавати учням допомогу в цьому. Так, А. Макаренко, приймаючи дітей до колонії не квапився вивчати їхнє минуле. Педагог розробив технології, що є ефективними відносно кожного вихованця. Головною технологією була технологія успіху.

Для успішної навчальної діяльності на учнів впливають різні чинники. Наприклад, надходження навчального матеріалу є основною діяльністю учнів (1–11 класи). Засвоєння матеріалу може не відповідати можливостям організму та його психічному стану, що може мати різні причини:

- резервуар енергії – якщо в учня відсутня будь-яка енергія, то процес засвоєння навчального матеріалу буде неефективним. Джерелом психічної енергії є харчування, відпочинок, сон, дихання, фізичні дії тощо;
- сприйняття інформації – неуспішність інколи розпочинається тоді, коли учень знаходиться за слухом і зором на неналежній відстані до дошки або вчителя. Учень може також не розуміти мови вчителя або деяких термінів тощо;
- навчальні вміння – цей аспект навчальної діяльності учня залежить від уміння запам'ятовувати, розуміти і публічно висловлювати навчальний матеріал або власні думки, що є однією з головних вад відставання учнів у навчанні;
- «Я-концепція» – на успішність навчальної діяльності учня впливає власний образ себе (оцінювання, недооцінювання або переоцінювання);
- мотивація – відсутність мотивації призводить до зниження успішності;
- воля – відсутність або слабка воля, що не дає учню змогу подолати перепони під час навчання, підготовки домашніх завдань призводить врешті до виникнення лінощів.

Успішність навчальної діяльності може залежати від успішного засвоєння навчального матеріалу, на що впливає сім'я, навчальний заклад, середовище, здоров'я учнів. Оцінювання навчальної діяльності вчителем передусім залежить від поведінки учня, відповідності/невідповідності очікуванням вчителя тощо.

Під впливом вчителів, батьків, однокласників учень корегує власну «Я-концепцію», за рахунок чого він швидко досягає кращих результатів або стає ще гіршим учнем (втікає з дому, шукає помсти, стає замкнутим тощо). Проаналізувавши ці прояви необхідно намагатися їх уникати.

4. *Принцип стовідсоткового зворотного зв'язку.* Знання кожного учня мають бути виявлені на кожному навчальному занятті. Це стимулює та мотивує учнів на майбутнє до готовності відповідати на будь-які питання вчителя. Принцип стовідсоткового зворотного зв'язку можна реалізувати за відповідно створених умов і на засадах суб'єкт-суб'єктних відносин між учнем та вчителем.

5. *Принцип постійного повторювання.* У дидактиці цей принцип застосовують під гаслом «повторення – запорука навчання». Його вдало використовував під час проведення навчальних занять з фізики В. Шаталов. Його концепція була така: 1) пояснення нового матеріалу; 2) повторення вчителем нового матеріалу за опорними схемами; 3) повторення нового матеріалу учнями вдома за опорними схемами; 4) письмове повторення опорних схем учнями на навчальному занятті; 5) взаємоконтроль (половина класу слухає, а друга – відповідає); 6) усна розповідь одного учня (за бажанням) про вивчене перед класом. Значна кількість повторів надає можливість отримувати міцніші знання.

6. *Принцип оптимального психічного напруження.* Цей принцип стосується як учнів, так і вчителів, зайве напруження яких є небажаним. Наявні спеціальні технології, що дають змогу долучати учнів до навчального процесу («учень – учитель», взаємоконтроль, ланцюжок, взаємний диктант тощо).

7. *Принцип максимальної участі учнів у навчальному процесі.* Він передбачає долучення учнів на навчальному занятті до різних видів діяльності. Існують різні способи долучення учнів до навчальної діяльності, однак ми вважаємо оптимальними та ефективними самоуправління, демократизацію та відкритість (що можуть виконати учні, не повинен виконувати вчитель). Це правило має стосуватися також і батьків. Уникнення негативу під час діяльності учнів, вчителів та батьків дає реальну можливість досягати успіху.

8. *Принцип орієнтації на зону ближнього розвитку в навчанні та вихованні.* Виконання будь-якого завдання має передбачати можливості психічного стану учня.

9. *Принцип об'єднання вчителів та учнів одними цілями для становлення самоактуалізуючої особистості.* Принципи, цілі, технології учню потрібно не нав'язувати. Він повинен приймати те, що дозволить самоактуалізуватися у цьому світі. Для цього необхідно використовувати технології бесід, мозкових штурмів, дистанційних навчальних занять, спілкувань з метою вдосконалення навчального процесу тощо [там само].

Для перевірки ефективності використаних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі пропонуємо використати наведені нижче параметри.

1. Опис основних цілей застосованих для використання певної технології.
2. Визначення ступеня розробленості цієї технології.
3. Визначення ступеня розробленості впровадження технології.
4. Ступінь трудомісткості технології: а) кількість часу для підготовки проведення технології; б) співвідношення часу проведення та результативності проведення технології.
5. Потреба або особлива підготовка вчителя для проведення цієї технології.
6. Врахування можливості негативних наслідків від непрофесійного застосування цієї технології.
7. Розповсюдженість технології серед учителів.

Технології оцінювання знань, умінь та навичок учнів не завжди є справедливими та правильними. Іноді учень не розуміє їх. Відповідно до ставлення вчителів до учнів спостерігаються відмінності в оцінюванні учнів:

- жорсткість оцінювання – авторитарний стиль керівництва;
- помилка великодушності – завищення оцінювання;
- помилка центральної тенденції – невпевненість учителя (між трійкою та четвіркою);
- логічні помилки – за власною логікою, не керуючись шкалою;
- за станом учнів – уміння учня володіти собою за певних ситуацій.

За відсутності тривожності в учнів, учитель може здійснювати оцінювання за різними підходами, серед яких:

- відтермінування оцінювання;
- оголошення оцінювання;
- лічильний підхід;
- порядок здачі завдання;
- середньо арифметичний підхід;
- взаємини батьків та учнів;
- критерії оцінювання;
- прогностичні можливості [там само].

Сьогодні педагогічна наука та практика використовують чотири критерії оцінювання знань, умінь та навичок учнів: 1) об'єм; 2) розуміння; 3) старанність; 4) оформлення завдання.

Оцінювання знань, умінь та навичок учнів у ЗНЗ виконує різні функції:

- *діагностична* – відповідність методів оцінювання трьом вимогам: валідність; точність; надійність;
- *навчальна* – за її застосування отримано позитивне зростання знань, умінь та навичок;
- *розвивальна* – передбачає наявність психічних операцій за певних психічних процесів;
- *виховна* – передбачає перевірку того, чи відбувається процес прийняття; чи формується в учнів стійке відношення, поведінка;
- *стимулююча* – дає відповідь на питання: «Чи виявляє технологія оцінювання готовність учнів до навчання, їх активність, мотивацію?»;
- *корегувальна* дає відповідь на питання: «Чи вносить технологія оцінювання корективи, за необхідності, в діяльність учня та вчителя? [там само].

Необхідно згадати, що сьогодні педагогічні колективи у ЗНЗ застосовують такі технології: мозковий штурм, бінарне навчальне заняття, взаємоконтроль, диспут, рольова гра, конференції, судові засідання, подорожі, екскурсії, консультанти на занятті, заняття-тренінги, мнемотурніри, самооцінювання, синтез думок, тестування тощо.

Передусім потрібно розкрити проблеми використання сучасних освітніх технологій для навчання, виховання і розвитку учнів старших класів. Необхідно з'ясувати, якого випускника ми хочемо бачити на ринку праці, які в нього мають бути якості, щоб він був конкурентоспроможним (наприклад, висококваліфікованим зі знанням декількох іноземних мов). Наше бачення такого випускника показано на рисунку 1.

Немає потреби розкривати якості перераховані у моделі. Також у випускника ЗНЗ різних типів і форм власності мають бути наявні:

- поглиблені фундаментальні знання основ наук, необхідних для подальшого становлення у вибраній професії;
- здібність самостійно розв'язувати проблеми професійної та соціальної самовизначеності;
- громадянська позиція, яку вони повинні захищати;
- здатність висувати нові ідеї та брати на себе відповідальність за їх виконання.

До того ж, у випускника ЗНЗ різних типів і форм власності має бути сформована:

- особистісна поведінка;
- цілісність світогляду;
- повага до національних традицій, природи, громадянського суспільства, жінки, сім'ї, дитини;
- чесність, доброзичливість, порядність, чесність, комунікативність тощо;
- психологічна та педагогічна грамотність;
- особистісна та суспільна культура.

Важливою умовою є те, щоб випускник ЗНЗ був наділений певними вміннями:

- застосовувати отримані знання у практичній діяльності;

Рис. 1. Модель сучасного випускника

- оперувати теоретичними і практичними знаннями;
- здійснювати наукові дослідження;
- аналізувати, синтезувати, виділяти головне;
- знаходити та оволодівати новими інформаційними технологіями;
- здійснювати самостійний вибір власної долі;
- працювати в колективі;
- бути конкурентоспроможним на ринку праці;
- визнавати як перемоги, так і поразки;
- керувати та бути підпорядкованим у колективі;
- толерантно ставитись до будь-якого віросповідання громадян України та світу.

Професійне навчання обдарованих старшокласників

Навчання у старшій ланці середньої освіти має надавати учню знання про майбутню професію. Тому педагогічна діяльність повинна бути спрямована не на випадковий вибір професії, а на систематичну профільну і профорієнтаційну діяльність.

Згідно з рисунком 1 стає зрозуміло, яких якостей повинен набути випускник ЗНЗ будь-якого типу та профілю навчання, щоб відповідати вимогам та потребам сучасного суспільства. Основою цих якостей є зміст професійних компетентностей, індивідуально-творчого, управлінського, діяльнісного, диференційованого, професійного підходів і самовизначення.

Специфіка профільного навчання полягає в пошуках моделі, що забезпечила б у майбутньому правильний вибір професії. Передумовами профільного навчання є: реалізація змісту освіти, забезпечення принципів реалізації профільної диференціації навчання старшокласників, наявність педагогічної культури, варіативність освіти тощо. Для реалізації процесу профільного навчання застосовують:

- закономірності профільного навчання;
- зміст профільного навчання;
- принципи профільної диференціації навчання;
- технології навчання.

Структуру профільного навчання подано на рисунку 2.

Рис. 2. Структура процесу профільного навчання (за А. Самодріним)

Закономірності процесу профільного навчання можна розподілити на дві групи:

1) закономірності, які властиві процесу навчання за сутністю, що виявляється, якщо процес виникає у будь-якій формі;

2) закономірності залежно від характеру діяльності того, хто навчає, від засобів та методів, якими навчають, способів, прийомів тощо [3].

Освіченою можна вважати особистість, яка:

– володіє загальними принципами та методами, що дають змогу зрозуміти факти, явища, процеси;

– набула високорозвинених здібностей;

– уміє застосовувати знання до значної кількості часткових випадків;

– володіє оперативним мисленням;

- наділена шляхетними та піднесеними почуттями;
- вмє критично мислити, критично оцінювати оточуюче середовище.

Таку якість особистість може отримати під час профільного навчання, зміст якого пов'язано з індивідуальністю старшокласника.

Так, І. Харламов під час вивчення проблеми відбору змісту освіти виокремив такі важливі чинники:

- спрямованість змісту освіти на реалізацію цілей виховання;
- суворона наукова основа;
- відповідність змісту освіти кожного навчального предмета логіці конкретної науки;
- реалізація взаємозв'язків між навчальними предметами;
- відповідність навчального предмету віковим можливостям старшокласників;
- забезпечення єдності політехнічних знань з трудовим навчанням і професійною орієнтацією старшокласників [9].

Термін «зміст освіти» А. Алексюк визначає як «... систему знань, умінь та навичок, оволодіння якими забезпечує розвиток розумових і фізичних здібностей учнів,.. а також формує світоглядні та моральні основи, відповідну поведінку і готує до професійної діяльності»[5]. Він виділяє у змісті освіти такі компоненти, як:

- система знань, умінь та навичок;
- науково-матеріалістичні переконання;
- досвід продуктивної діяльності та колективних відношень;
- формування особистісних якостей.

Зміст освіти ґрунтовно впливає на:

- всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей старшокласників на засадах всебічно розвиненої особистості;
- діалектико-матеріалістичний світогляд;
- умови засвоєння соціального досвіду;
- поєднання пізнавального досвіду (емпіризму та раціоналізму) як трансформації;
- соціалізацію особистості;
- розвиток генетичної програми особистості;
- на навчальний предмет і логіку навчальної науки;
- зв'язок навчання та виховання з життям;
- засвоєння досвіду репродуктивного та творчого характеру;
- на характер навчальних закладів, навчальний процес у них на зразок «гра – діяльність» – «діяльність – гра».

Важливими є такі чинники:

- характер діяльності у суспільстві як умова його розвитку;
- діяльність як умова особистісного розвитку старшокласника в навчальному закладі;
- особистісна зорієнтованість щодо вибору змісту освіти;
- зовнішні збудники та власна напруга старшокласника як умова виявлення його перетворювальних сил.

На сьогодні у змісті освіти значну увагу приділяють індивідуалізації та диференціації навчання. Сучасні дидакти розглядають такі форми індивідуалізації навчання:

- проходження навчального курсу в індивідуальному темпі (ми його називаємо вертикальне навчання);
- створення постійних і тимчасових відносно однорідних (гомогенних) груп учнів із будь-якого навчального предмета або його розділу;
- альтернативні предмети за вибором учнів;
- відкрите навчання тощо.

Диференційоване навчання може мати різні форми:

- альтернативні навчальні заклади;

- альтернативні навчальні заняття класи із поглибленим вивченням предметів;
- класи з прискореним проходженням навчального курсу;
- класи зі сповільненим проходженням навчального курсу.

Наявні різні види індивідуального навчання, серед яких: система «репетитор»; діяльність у партнерстві (одного або різних рівнів); внутрішньокласні гомогенні групи; вільна бесіда та освіта; горизонтальне і вертикальне забезпечення навчальної програми; незалежне навчання; програмоване навчання за індивідуальними програмами.

Диференціація також може мати певні види, тобто диференціація навчання за здібностями, професією, що проектується, інтересами, а також навчання обдарованих учнів [3].

Проблемне навчання обдарованих старшокласників

Важливою особливістю проблемного навчання є створення проблемних ситуацій як умови для здійснення творчої педагогічної діяльності. Головними ознаками проблемного викладу знань за П. Щербанем є: 1) визначення проблеми; 2) висунення гіпотези; 3) пошук розв'язання гіпотези, перегляд альтернативи та їхня фільтрація, прийняття або відкидання стосовно гіпотези; 4) мотивація рішення, перевірка гіпотези; 5) висновок; 6) перевірка правильності розв'язання на практиці [10].

Профільна диференціація навчання передбачає використання індивідуальних форм і видів для певної категорії учнів у межах природних зв'язків-відносин: «людина – людина», «людина – природа», «людина – техніка», «людина – художній образ», «людина – знакова система».

Під час застосування у навчально-виховному процесі профільного навчання використовують різні засоби навчання. Серед них головними є методи та форми навчання.

Поняття «метод» (від гр. – шлях дослідження чи пізнання) – це спосіб організації практичного та теоретичного засвоєння дійсності, зумовлений закономірностями розглядуваного об'єкта. З розвитком науки відбувається розвиток і диференціація методів [1].

Методи у сучасних навчальних закладах – це впорядковані способи взаємодії вчителя та учнів під час навчальних занять, спрямовані на розв'язання навчально-виховних задач. Потрібно загадати науковців, які досліджували методи навчання – це М. Скаткін, І. Лернер, Ю. Бабанський, В. Паламарчук, М. Фіцула та ін.

Сучасна дидактика виокремлює такі форми організації навчально-пізнавальної діяльності старшокласників: фронтальна, парна, в ланках, бригадна, кооперативно-групова, диференційовано-групова, індивідуально-групова, індивідуальна. Однак це не повний перелік методів, які застосовують на практиці у ЗНЗ.

Варіативне навчання обдарованих старшокласників

Варіативна освіта або диференційоване навчання вперше запропонувала І. Якиманська ще у 1980 р. як особистісно орієнтоване навчання, що стало більш наближеним до учня.

Особистісно орієнтоване навчання забезпечує розвиток і саморозвиток учнів як суб'єкта пізнавальної діяльності. Таке навчання забезпечує кожному учню (використовуючи його здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтири та суб'єктний досвід) можливість реалізувати себе в різних видах діяльності. Зміст освіти, її засоби та методи організують так, щоб учень зміг обрати предметний матеріал. Освіченість є важливим засобом становлення духовних та інтелектуальних якостей учня і є основою сучасної освіти. Освіченість формує індивідуальне сприйняття світу. Особистісно орієнтоване навчання ґрунтується на принципі варіативності.

Таким чином, профільне навчання реалізуючи принцип варіативності освіти має здійснюватися, на нашу думку, в єдиному педагогічному просторі: зміст освіти, методи навчання, організаційні форми навчання, форми організації навчальної діяльності, емоційно-ціннісний компонент навчання, профільно-диференційні пізнавальні інтереси тощо.

Головними чинниками організації варіативного навчання є:

- наявність альтернативи повноцінних якісно-специфічних освітніх траєкторій для кожного учня, спектру можливостей певної траєкторії;

– висока ступінь індивідуалізації навчання;
– продуктивність навчання;
– гнучкість організації структури навчального закладу і специфіки його управління (стратегічне планування, операційно-модульне планування, операційно-технічний контроль тощо) [7].

Технологічний підхід до навчання

У ХХІ ст. освіта передбачає досягнення таких цілей: вміти; жити; працювати; жити разом; навчатись продовж життя.

Пошук адекватних компетенцій як інтегрованого результату навчання – це утримання особистості у «гравітації рівновідповідальності перед собою та суспільством» з метою пом'якшити фрустраційні травми, імовірність яких збільшується в умовах стрімкого зростання динамізму та невизначеності, інформатизації.

Компетенції закладають в освітній процес через:

- технології;
- зміст освіти;
- стиль життя освітнього навчального закладу;
- тип взаємодії між учителем, учнем та між учнями.

Існує певна ієрархія компетенцій, серед яких виокремлюють ключові, загальнопредметні, предметні. Дві останні компетенції говорять самі за себе, а ключові компетенції охоплюють також ціннісно-сміслові, навчально-пізнавальні, соціокультурні, комунікативні, інформаційні, здоров'язберігаючі.

Виокремлюють такі ознаки технологічного навчання:

- процесуальний двосторонній взаємозв'язок діяльності вчителя та учня;
- комплекс прийомів і методів навчання;
- наявність комфортних умов для розкриття, реалізації та розвитку особистісного потенціалу.

Будь-яка технологія навчання охоплює: цільову спрямованість; наукові ідеї, що застосовуються; систему дій учителя та учня; критерії оцінювання знань, результати; обмеження у виконанні (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз узагальнених педагогічних технологій

№	Назва	Ціль	Сутність	Механізм
1	2	3	4	5
1	Проблемне навчання	Розвиток пізнавальної активності, творчої самостійності учнів	Послідовне та цілеспрямоване висування перед учнем пізнавальних задач, розв'язуючи які він засвоює знання	Пошукові методи, постановка пізнавальних задач
2	Концентроване навчання	Створення максимально близьких до природних особливостей людського приймання структури навчального процесу	Глибоке вивчення предметів за рахунок об'єднання навчальних занять у блоки	Методи навчання, враховуючи динаміку працездатності учнів
3	Модульне навчання	Забезпечення гнучкості пристосування до індивідуальних потреб учня рівню його базової підготовки	Самостійна діяльність учнів за індивідуальними програмами	Проблемний підхід, індивідуальний темп навчання

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
4	Розвивальне навчання	Розвиток особистості та її здібностей	Орієнтація навчального процесу на потенціальні можливості учня та їх реалізація	Долучення учнів до різних видів діяльності
5	Диференційоване навчання	Створення оптимальних умов для виявлення задатків, розвитку інтересів і здібностей	Засвоєння програмного матеріалу на різних рівнях, але не нижче обов'язкового (стандарт)	Методи індивідуального навчання
6	Активне (контекстне) навчання	Організація активності учнів	Моделювання предметного та соціального змісту навчальної (профільної, професійної) діяльності	Методи активного навчання
7	Ігрове навчання	Забезпечення особистісно діяльнісного характеру засвоєння знань, умінь та навичок	Самостійна пізнавальна діяльність, спрямована на пошук, обробку, засвоєння навчальної інформації	Ігрові методи доручення учнів до творчої діяльності
8	Навчання розвитку критичного мислення	Забезпечення розвитку критичного мислення посередництвом інтерактивного включення учнів до навчального процесу	Здібність ставити нові питання, виробляти аргументи, приймати продумані рішення	Інтерактивні методи навчання; долучення учнів до різних видів діяльності; дотримання трьох етапів реалізації технології: зацікавленість (актуалізація суб'єктного досвіду); розуміння, рефлексія

Метою технології навчання в умовах переходу до гуманітарної парадигми освіти є особистісні досягнення, що розуміють як:

- ступінь прогресу особистості відносно попередніх проявів в освітній діяльності;
- особистісні досягнення учня в процесі засвоєння знань, умінь та навичок, розвитку психічних процесів, особистісних якостей.

Особистісні досягнення на сучасному етапі пов'язують з рівнем компетентностей учнів в освітньому процесі.

Таким чином, будь-яка освітня парадигма, що виникає у XXI ст., має трансформуватися, відповідно до нових цінностей (економіки, взаєморозуміння та високої моралі), а також змушена дослухатися до вимог суспільства та містити інтеграцію освіти з метою подолання кризи і збереження головної цінності суспільства, а саме – життя людства.

Використані літературні джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник [текст] / С. У. Гончаренко. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 331 с.
2. Колеченко А. К. Энциклопедия педагогических технологий [текст] : пособ. для преподавателей / А. К. Колечко. – СПб. : КАРО, 2008. – 368 с.
3. Москаленко П. Г. Основи теорії навчання [текст] : навч. посібн. / П. Г. Москаленко, М. В. Гадецький. – Харків : ХДП, 1992. – 144 с.

4. Назарова Т. С. Педагогические технологии: новый этап эволюции? [текст] / Т. С. Назарова // Педагогика. – 1997. – № 3.
5. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів університетів [текст] / за ред. А. М. Алексюка. – Київ : Вища школа, 1985. – 295 с.
6. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс [текст] : учеб. для студ. вузов : в 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2. Процесс воспитания. – С. 140–141.
7. Самодрин А. П. Профільне навчання в середній школі [текст] / А. П. Самодрин. – Кременчук : Вид. центр Сучасного гуманітарно-економічного інституту, РВЦ ПНТУ, 2004. – 384 с.
8. Феномен інновацій: освіта, суспільство культура [текст] : монографія / за ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2008. – 472 с.
9. Харламов И. Ф. Педагогика [текст] : учеб. пособ. для студентов вузов, обучаемых по пед. специальности / И. Ф. Харламов. – М. : Гардарики, 1999. – Изд. 4-е перераб. и доп. – 519 с.
10. Щербань П. М. Прикладна педагогіка [текст] : навч.-метод. посібн. / П. М. Щербань. – Київ : Вища школа, 2002. – 215 с.

Bibliography

1. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichniy entsyklopedychnyi slovnyk [tekst] / S. U. Honcharenko. – Vyd. 2-he, dopovn. i pererobl. – Rivne : Volynski oberehy, 2011. – 331 s.
2. Kolechenko A. K. Entsyklopedyia pedahohychsnykh tekhnolohiy [tekst] : posob. dlia prepodavatelei / A. K. Kolechko. – SPb. : KARO, 2008. – 368 s.
3. Moskalenko P. H. Osnovy teorii navchannia [tekst] : navch. posibn. / P. H. Moskalenko, M. V. Hadetskyi. – Kharkiv : KhDPI, 1992. – 144 s.
4. Nazarova T. S. Pedahohycheskye tekhnolohy: novyi etap evoliutsyy? [tekst] / T. S. Nazarova // Pedahohyka. – 1997. – № 3.
5. Pedahohika: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv universytetiv [tekst] / za red. A. M. Aleksiuka. – Kyiv : Vyshcha shkola, 1985. – 295 s.
6. Podlasyi Y. P. Pedahohyka. Novyi kurs [tekst] : ucheb. dlia stud. vuzov : v 2 kn. / Y. P. Podlasyi. – M. : VLADOS, 1999. – Kn. 2. Protsess vospytanyia. – S. 140–141.
7. Samodrin A. P. Profilne navchannia v serednii shkoli [tekst] / A. P. Samodrin. – Kremenchuk : Vyd. tsentr Suchasnoho humanitarno-ekonomichnoho instytutu, RVTs PNTU, 2004. – 384 s.
8. Fenomen innovatsii: osvita, suspilstvo kultura [tekst] : monohrafiia / za red. V. H. Kremenia. – Kyiv : Pedahohichna dumka, 2008. – 472 s.
9. Kharlamov Y. F. Pedahohyka [tekst] : ucheb. posob. dlia studentov vuzov, obuchaemykh po ped. spetsyalnosti / Y. F. Kharlamov. – M. : Hardaryky, 1999. – Yzd. 4-e pererab. y dop. – 519 s.
10. Shcherban P. M. Prykladna pedahohika [tekst] : navch.-metod. posibn. / P. M. Shcherban. – Kyiv : Vyshcha shkola, 2002. – 215 s.